

המובן מאליו / יהונתן הופ

שלומית באומן

עיצוב מודע

יהונתן הופ, מעצב, בוגר Rhode Island School of Design (ארה"ב), היה שותף עם שרה אוסלנד ב"סטודיו סטלה" במשך כשנתיים עד לפירוקו. היום עובד כיוצר עצמאי. בעקבות העבודה ב"סטודיו סטלה" הפך החומר הקרמי למרכזי בעבודתו, תוך שימוש בשיטות עבודה תעשייתיות, שליטה חומרית מלאה, דייקנית, ומודעות לתרבות חומרית בכלל ולהיבטים השונים של ייצור קרמי בפרט.

שדה הפעולה בין היופי והכיעור

התערוכה "המובן מאליו" עוסקת בשאלות של יופי וכיעור בנוף האורבני ומורכבת מאוסף של מזכרות: העתקי קרמיקה קטנים למבנים בתל אביב, דגם קטן של כיפת הסלע, גובלנים רקומים של נופים אורבניים וטכנולוגיים, צלחות מודפסות בנופים מתל אביב. בתרבות המזכרות, ניכרת נטייה להעתקים של מונומנטים אדריכליים שהפכו למייצגי תרבות בספירה המקומית שלהם (מגדל אייפל, פסל החירות, הביג בן ועוד). המבנים מתל אביב אותם בוחר יהונתן הופ לנצור בזיכרונו, נתפסים בעינינו כיום יומיים וחסרי חשיבות. בכך, הוא יוצר האדרה של היום יומי ומסב את תשומת ליבנו לספירה המוזנחת של המציאות האורבנית: בניין העירייה הדהוי, בניין כל בו שלום ה"אנטי-מונומנט" - שנדחק לשוליים כהישג טכנוני וכמרכז מסחר עירוני, בניין בסגנון אקלקטי בדרך יפו, שיכון על עמודים ועוד. דגמים קרמיים קטנים אלו עשויים בהקפדה ודיוק צורניים, תוך הפשטה גרפית מונוכרומית של פרטי הבניינים השונים. כל אלו, בנוסף לחושניות הנובעת מן הברק של הזיגוג, הופכים אותם לנחשקים. החפץ מתווך בין מושא הזיכרון לבין החוויה באופן הפוך: התשוקה אל החפץ מופנית כעת גם למקור, ומציעה בדיקה מחודשת של יחסינו אליו. גובלן, הוא שמה של שיטת אריגת שטיחי קיר שפותחה במאה ה-16 ע"י זאן גובלן (צרפת), אשר הפכה במהלך המאה ה-20 לרקמה של תכים על בד רשת בדוגמאות שונות, כמעין תמונה קישוטית בסגנונות מגוונים, בה המומחיות המקורית הופכת לתחביב הנתפס כגרסה זולה של המקור. בתערוכה, מציג הופ מספר גובלנים המתארים סצנות טכנולוגיות: אנטנה סולארית, טרקטור צהוב עם כף, בתי הזיקוק בחיפה. בכך הוא יוצר קשר בין הקישוטי והטכנולוגי, בין פשטות ועממיות לתהליכים תעשייתיים חסרי תמימות. יחסים אלו באים לידי ביטוי גם בצלחות התעשייתיות עליהן מודפסים נופים אורבניים של תל אביב. דגמי הבניינים מאורגנים במיצב כהפשטה של נוף, ספק פיקסלים הבונים דימוי, ספק תכים של גובלן תלת ממדי.

אורבניות

המושג "אורבניות" נתפס אצלנו בד"כ כמייצג מרחב מנוכר, צפוף, דחוס, ואנונימי. תהליך העיור, אשר מתפתח באופן מואץ החל מהמהפכה התעשייתית ועד היום, מאלץ את הפרט, את רוחו ואת גופו - להתאים את עצמו לסביבה האורבנית, להיות תלוי בה ולהפוך מהלקוח המרכזי שלה, לסובייקט כנוע. האדריכלות העירונית ככלל מתמקדת בחברתי ובכך מדירה את הפרטי מהמרחב שלה כנקודת מוצא ידועה מראש. המרחב העירוני הישראלי, אשר מעוצב ברובו על ידי חיבורים שרירותיים ופוליטיים כאחד - בין תכנון אדריכלי להחלטות של פקידים, מהנדסים וקבלנים - מטופל על ידי הופ מתוך אהדה רבה, המוצאת את ביטוייה בסדרות של חפצים מרגשים שמקור ההשראה שלהם הוא הנוף האורבני.

חפצים מייצגים זיכרון

המעשה עצמו עוסק בשימור זיכרון: השלכת רגשות של חיבה וקשר על חפצים, המאפשרת הקפאה של רגע מיוחד ושמירה על חוויה המגולמת בתוך החפץ עצמו בהקשר של מקום מסוים. הפעולה היא פעולה של יצירת מזכרות ורקמה של גובלנים, המתכתבת עם תרבות צריכה של מזכרות "נמוכות", הנוצרות ללא תובנה עיצובית, בשלב המעבר בין יצירת חפצים באופן ידני לממוכן.

תעשייה זו, מכוונת לרובד עממי מבחינת קהל הצרכנים שלה: תעתיקים מילוליים מחומרים פשוטים המבוצעים על ידי מאפיינים תרבותיים צפויים למדי. תהליכי הייצור זולים יחסית, החומרים "נמוכים", בעלי מאפיינים סגנוניים פשטניים. עולם חפצים זה מתקשר לתרבות בית ופנאי, הנמצאים בחלוקה המגדרית המסורתית בצד הנשי של המתנס: בטרטוריה הביתית כמכילה חפצים נשאי זיכרון, בפעולת הרקמה של הגובלן, בנטייה הרגשית לנצור רגע ולאסוף חפצים המייצגים אותו, באופי החפצים עצמם (צלחות מודפסות, מזכרות, גובלנים). דגם קטן של כיפת הסלע (قبة الصخرة, בתעתיק: קבת אלצח'רה) הוא יוצא דופן משאר דגמי הבניינים. הוא מגלם בתוכו יופי בעל עוצמה, וסכסוך נורא בעת ובעונה אחת. ניתן להתאהב בו בקלות, ובו בזמן להיזהר מקיומו המנכס זהות שאולה. הדגם של כיפת הסלע מסיט את הדיון מהספירה העירונית לזו הלאומית. מהי ישראליות? של מי פיסת הזיכרון הזו?

המיצב כולו, בודק מחדש את הקשר בין האדם לטבע ולטכנולוגיה. הטכנולוגי הופך לטבעי, הטבע לתעשייתי, והתעשייה הופכת לאישית - לחלק מהחוויה הפרטית של היחיד בסביבה האורבנית. עבודותיו של יהונתן הופ עוסקות במציאת מאפיינים טיפוסיים למציאות מקומית, מציאת יופי בטכנולוגיה, הופכות את היום יומי והמובן מאליו לנחשק, ומתעתעות בנו בשדה הפעולה בין יופי לכיעור ובין המפתיע והמובן מאליו.

